

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה
החשוכה
רודת צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר סאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

י"ד ט"ו ביהמ"ד למניחי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

בס"ד, ט"ו טבת תשס"ט

מסכת בבא קמא י"ד-כ'

גליון מס' 503

השבוע בגליון

- מה רע בכלב "טוב"?
- כלבים אירופאיים, מנומסים יותר
- אפיו וארוחתו של נחש ארסי
- מדוע נחש אינו ניתן לאילוף?
- האם יש מצווה לקבור אדם שגופו נשרף ל"ע"?

- מלווה מלכה עבור מי?
- פסח שני בגלל עצם ה"נסכו"?

- מי הוא עני הראוי לקבל צדקה?
- היכן יש לומר קדיש בשעת האזכרה?
- ההספד הראוי לכבוד המת
- העברת מקרר דרך המטבח של השכן
- הצבת פיגומים בחצר הבניין הסמוך

דף טו/ב מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו מה רע בכלב "טוב"?

מבואר בסוגייתנו, שהמגדל כלב רע בביתו עובר על מצוות לא תעשה (דברים כ"ח): "ולא תשים דמים בביתך". כלב רע הוא כלב שנובח אף אם אינו נושך, מאחר שבני אדם יראים ממנו ("ים של שלמה" פרק ז' סימן מ"ה, "שולחן ערוך הרב" הלכות שמירת גוף ונפש סעיף ג'), וכלשון "ים של שלמה": "כלב שהוא מנבח על כל מי שאינו מכיר, ומחמת נביחתו הוא קרוי רע אף שאינו נושך". כלב מסוג זה יש לקשור בשלשלאות של ברזל בכל שעות היממה, כדי שלא לעבור על איסור מן התורה ("שולחן ערוך" שם). הפוסקים מוסיפים, כי גם חסימת פיו של הכלב אינה מועילה להמנע מן האיסור, כיוון שכל עוד הכלב משוחרר ומטיל אימה על סביבתו, הרי הוא "כלב רע". כל זאת בכלב הנובח בלבד, אך כלב שנושך, לדעת רש"י בסוגייתנו (ד"ה "עד") תקנתו אחת - מיתה.

זהירות, כלב נושך: בעל "משנה הלכות" (חלק ה' סימן רצ"ז) דן, אם די בתליית שלט "זהירות כלב נושך", כדי להמנע מהאיסור "ולא תשים דמים בביתך". לכאורה אין תועלת בכך, מאחר שמי שאינו מבחין בשלט עלול להבהל כהוגן. אולם הוא מלמד זכות על אותם הנוהגים כן, משום שפעמים אנו נוהגים להזהר ממפגעים שונים, כגון מכשירי חשמל ותרופות, שמסוכנים ביותר לשימוש בלתי נכון, משום שאנו סומכים על כך שכתוב על התרופה או על המכשיר כי יש להזהר מהם, ואדם בר-דעת רואה את הכתוב לפניו, ואם כן גם בכלב יתכן שיש לסמוך על השלט.

כלב שמירה: "שולחן ערוך" (שם) פוסק, כי במקומות בהם על יהודים להתגונן מפני נכרים שעלולים להזיקם או לגנוב את רכושם, רשאי בעל הכלב להתירו משלשלאותיו בלילה, כדי להטיל אימה על הנכרים.

כלבים אירופאיים, מנומסים יותר: מחלוקת עזה התעוררה בין דיירי בניין באי ג'רבא בעטיו של כלב. אחד מדיירי הבניין רכש כלב אימתני שהרעיד את לב כל רואיו, ולתדהמת השכנים בעל הכלב אף התיר לכלבו לשוטט בחצר הבית בלא שלשלאות, כשהוא טוען שהוא עושה זאת כדי להגן על דירתו מפני גנבים ונכרים. דיירי הבניין המפוחדים פנו אל בעל "שואל ונשאל" וטענו כי קרוביהם ואורחיהם נמנעים מכניסה לבניין, מחמת רתיעתם מן הכלב. בעל "שואל ונשאל" (ש"ת חו"מ חלק א' סימן ל"ב), הורה כי הצדק עם דיירי הבניין, זאת, על פי פסיקת ה"שולחן ערוך" (חו"מ סימן קס"א סעיף ה'), כי שותפים בחצר יכולים לעכב זה את זה מהכנסת

דבר העורך

טוחן קמח

הדלת הכבדה הוגפה מאחוריו, הבריח הוברח, ובאור הקלוש שהבליח מבעד סדק שבקיר הוא הבחין בשמיכה אחת שעתידה לשמש אותו בארבעים שנות המאסר שנגזרו עליו. הוא לא הבין עד תום מה בדיוק היה עוונתו, גם שופטיו לא התעמקו בדבר, אחת היא להם פקודת השליט העריץ להושיבו מאחורי סורג ובריח, והם הידרו במילוי דבריו ופסקו את גזר דינו לחומר.

חורף קשה פקד את האזור. השמיכה היתה רכושו היחיד והוא שמר עליה מכל משמר. הוא לא הבין לפרוס אותה על הרצפה הקרה ולשכב עליה, לבל תתחכך באבנים המחוספסות, תתבלה ותתפורר, והוא יאבד את החפץ היחיד שיש לו עלי אדמות. כל לילה היה נשכב על הרצפה הקשה, ומכסה עצמו בדחילו, נזהר שלא למתחה. לא פעם היו פוקדים אותו חלומות ביעותים מזעזעים, בהם היה רואה את שמיכתו קרעים, קרעים. בהקיץ היה מפצה את עצמו בחזיונות נעימים על השנה האחרונה למאסרו, או-אז "יפנק" את עצמו ויכרבל את כל גופו בשמיכה. חציה על הקרקע חציה ממעל, והוא בתווך.

ככלות החורף פג עיסוקו בשמיכה ושעמום נורא החל פושה בו. פעם ביום היה סוהר משליך לעברו

עילוי נשמת

מרת **פראדל שטרן** ע"ה
ב"ר יחזקאל הלוי ז"ל נלב"ע ט"ו בטבת תשנ"ח
הר"ד **שמואל מונדרר** ז"ל
ב"ר פנחס ז"ל נלב"ע י"ט בטבת
וזוג' מרת **שרה מונדרר** ע"ה
ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע י"ט בטבת
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידינו הר"ד **יעקב פנחס מונדרר** זוג' מרת **מרים** שיחיו - בלגיה

עילוי נשמת

הר"ד **אליעזר צבי אדל** ז"ל
ב"ר אברהם יצחק ז"ל
נלב"ע י"ח בטבת תשנ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י זוגתו מרת **רחל לאה אדל** תחי' - פ"ת והילדים שיחיו

עילוי נשמת

מרת **זיסל אוסלקה** ע"ה
ב"ר פנחס יוסף הלוי ז"ל
נלב"ע י"ח בטבת תשס"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י חתנה ובתה ידידינו הר"ד **שלמה לוי** הי"ו
וזוג' מרת **עדינה** תחיל' וב"ב - תל אביב

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ד **יששכר בן דוד** ז"ל ב"ר יעקב צבי ובת שבע ז"ל

נלב"ע ט"ו בטבת תשנ"ה **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

בהמות ותרנגולים לחצר, וקל וחומר שהם יכולים לעכב הכנסתו של כלב מאיים. מעניין לציין, כי בתוך תשובתו העניפה, מתייחס ה"שואל ונשאל" לעזותם של כלבי האי גירבא ביחס לעדינותם של כלבי אירופה, שאינם נובחים ואינם נושכים, אלא נוהגים בנימוס אירופאי...

לסיום, מן הראוי להביא את דברי מהרש"א (שבת סג/א ד"ה "כל" הכותב, כי אף על פי שמותר לגדל כלב שאינו רע, יש להקפיד שהכלב לא ימנע את כניסתם של עניים, כי מי שאינו מכיר את הכלב אינו יכול להבחין אם הכלב שלפניו מזיק, ובהצבת הכלב בעל הבית מונע מעצמו את הזכות לעשות חסד עם עניים.

דף טו/ב והנחש מועד לעולם

אפיו וארחותיו של נחש ארסי

אפיו של הנחש, הרגליו וטבעו, עמדו במרכז נידון הלכתי מעניין שעלה על שולחנם של הפוסקים לדורותיהם, בנוגע להלכות נזיקין ולהלכות תפילה.

לדברי רבי אלעזר במשנתנו, אילוף חיות טרף, כגון: ארי, דוב ונמר, מקנה להם מעמד של "תם" שאינו מחוייב על שלש הפעמים הראשונות שהזיק, אלא בתשלום של חצי נזק. לעומת זאת, נחש מאולף נחשב "מועד" לעולם, ומן הפעם הראשונה שהזיק על בעליו לשלם נזק שלם. לכאורה, נמצאנו למדים מדברי רבי אלעזר, כי נחש הוא בעל החיים המסוכן ביותר עלי אדמות, עד שגם אילופו אינו משכך את זעמו ואת יצר הטרף המקנן בו. ברם, מדברי הגמרא במסכת ברכות (לג/א) משמע, כי הנחש אינו מסוכן עד כדי כך. שכן, מבואר בגמרא וכך גם נפסק להלכה (או"ח סימן ק"ד סעיף ג') ש"אפילו נחש כרוך על עקביו" של אדם העומד בתפילה - לא יפסיק מתפילתו [אף שרשאי לזוז ממקומו, מפני שבדרך כלל נחש אינו מזיק, רמב"ם בפירוש המשניות שם]. לעומת זאת, העומד בתפילה

ורואה שור המתקרב אליו, רשאי להפסיק. הרי לנו שהנחש מסוכן אף פחות משור!

הגאון רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל (שו"ת "שואל ומשיב" מהדור"ק סימן ו') מתרץ סתירה זו, כי ודאי לדעת רבי אלעזר הנחש הוא המסוכן שבבעלי החיים, ולפיכך גם נחש מאולף אינו "תם". אלא שעזותו באה לידי ביטוי במפגשו עם אחיו בעלי החיים, מהם אינו ירא. אולם מבני אדם הרי הוא חושש, ובדרך כלל אינו מכישם ועל כן אין להפסיק בתפילה מחמתו. לעומת זאת, השור אינו חושש מבני אדם ומשום כך לאדם יש לחשוש מפניו יותר מפני נחש.

מדוע נחש אינו ניתן לאילוף? רדב"ז (שו"ת חלק ה' סימן י"ד) מבאר שאילופו של הנחש אינו מועיל לרסן את יצרו, משום ששאר בעלי החיים אינם טורפים אלא כדי להשביע את רעבונו, ולכן, כאשר מאלפים אותם ומרגילים אותם לאכול בצורה "תרבותית", אינם טורפים. אולם הנחש הרי אינו חש כל טעם באוכל, והכשתו אינה נעוצה ברעבונו ולפיכך אין באילופו כדי לעקר את יצר הטרף השוכן בקרבו.

"סדר המשנה" (פרק ה' משנה א'), מחלק גם הוא בין נחש לשאר בעלי חיים ואומר, כי ודאי שהנחש מסוכן, אלא שעל הנחש ניתן להבחין אם הוא בא להכיש ועל כן אין להפסיק את התפילה מחמתו, כל עוד לא הוכחה כוונתו להכיש. אולם בשור קשה להבחין אם כוונתו להזיק.

דף טז/ב תוד"ה והוא דלא כרע במודים

האם יש מצווה לקבור אדם שגופו נשרף ל"ע

בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה "והוא דלא כרע") מביאים את דברי המדרש (בראשית רבה פרשה כח/ג), שבשדרת גוף האדם ישנה עצם המכונה "נסכו", ובריייתו של אדם שיזכה לתחיית המתים תחל מעצם זו.

"נסכו" זו היא עצם קשה וחזקה, כפי שמספר מדרש רבה על אדריאנוס קיסר רומי, שניסה לאבד אותה מן העולם על ידי טחינתה ברחיים, שרפתה באש ומקירתה במים, אך ללא הועיל. אדריאנוס ימ"ש גם ניסה להכות עליה בפטיש, אך הסדן נשבר והעצם נותרה שלמה.

מלווה מלכה עבור מי? "בית יוסף" (או"ח סימן ש' ס"ק א') מביא בשם קדמונים, כי עצם "נסכו" אינה ניזונית ממאכליו של האדם אלא מסעודת "מלווה מלכה" במוצאי שבת קודש. על פי זה, מטעים "חתם סופר" (שו"ת חלק ב' יו"ד סימן של"ז), מובן מדוע עצם זו נותרת בשלמותה גם לאחר שהגוף נרקב, משום שהיא לא נהנתה מאכילת עץ הדעת ביום השישי לבריאת העולם (סנהדרין לח/ב), וממילא לא נכללה בקללת (בראשית ג/ט) "ואל עפר תשוב".... "כף החיים" (סימן שי"א ס"ק ה' בשם הזה"ק והאר"י ז"ל) מאריך ומרחיב בנושא זה ואומר, כי בעצם זו שוכנת הנפש עד לעתיד לבא. לעובדה שעצם נסכו אינה מתכלה לעולם, יש גם השלכה הלכתית, כדלהלן:

פסח שני בגלל עצם ה"נסכו": הגמרא במסכת סוכה (כה/ב) מביאה דעה שפסח שני נתקן עבור מישאל ואלצפן שנטמאו לאחר שטיפלו בקבורת נדב ואביהוא שנסרפו. מפרשים רבים שואלים: לדעת הסוברים שנדב ואביהוא נשרפו כליל (סנהדרין נב/א), ממה נטמאו מישאל ואלצפן? הרי אפר אינו מטמא! בעל "פענח רזא" (במדבר יז/ב דף נ"ב) מתרץ, כי אמנם הם נשרפו, אך עצם זו לא נשרפה, והיא שטימאה את מישאל ואלצפן [עיין תוספות, שם ד"ה "ההיא", שפירשו ששלדן היתה קיימת].

לחם עבש ובקבוק מים דרך האשנב, והוא מנגד היה מוציא אל הסוהר את שהיה צריך. בזאת הסתכמה פעילותו היומית. הוא חש על סף השגעון. הוא הבין כי אין לו סיכוי לצאת ממאסרו, אך כל תקוותו היתה שיארו לו נס אשר יזמן לו תעסוקה.

באחד הימים התרחש מאורע נדיר. ביקור. מפקד בתי הסוהר ערך סיור במסדרון התאים, וכל אסיר הורשה להציץ ולבקש בקשה אחת. "אני משתגע", פלט ביאוש, "ספק לי תעסוקה". להפתעתו העצומה הלה הגיב בחיוב: "אתה רוצה לטחון קמח?", "הן" השיב מיד, ופלט עשרות ברכות ואיחולים. האשנב נטרק על פניו, והוא החל לתכנן את העתיד הזוהר. את שקי החיטים יערום ליד הקיר הצפוני, את הקמח שיטחן יסדר בשקים ליד הקיר הדרומי, ובתווך יציב את הריחיים, והוא...

חור וידיה, זה מה שנתנו לו. סוהר חמור סבר קדח חור בקיר תאנו, התקין בו ידיה ריחים, והסביר לו כי מן העבר השני של הקיר עומדים ריחים גדושים חיטים, ואם ברצונו להמנע משעמום, יסובב נא את הידיה.

היו לו מאה ואחת שאלות לשאול את הקודח, אך הלה מילא פיו מים, ומססיים את מלאכתו הותירו עם סימני שאלה רבים. מי יושב בתא השני? מדוע שפר מזלו של האסיר מעבר לקיר לראות את הריחיים, למלא בהן חיטים ולצרוור את הקמח? ובכלל, האם הלה צווה לעקוב עשרים וארבע שעות אחר הריחים כדי למלא חיטים בעת הצורך ולרוקן את הקמח בהתמלא המיכל? לאיזה צד לסובב את הידיה?

למרות הכל לא היה קץ לאשרו הרב. הוא החל לסובב את הידיה במרץ רב, פעם אחורה ופעם קדימה, כדי לצאת ידי כל הספקות, ודמינו הסתובב עמה ביחד בסחרור. בעיני רוחו הוא חזה בפועלים הפוערים עיניים נדהמות לנוכח הקצב המהיר שבו הוא מפעיל את המכונה. שקי קמח נערמים במהירות זה לצד זה, משלוחים בהולים של גרעיני חיטה זהובים מגיעים אל בית הסוהר ומובלים היישר אל התא הסמוך לתאנו, ואסירים בעלי זרוע מניפים אותם באחת ושופכים את תכולתם.

לילה

מתוקה שנת העובד. היה זה הלילה הטוב בחייו מאז התרגשה עליו הרעה. לפני שנרדם הוא לא שמע מאומה מעבר לקיר. היה זה אות ומופת עבורו כי אכן זרזי וחרוץ הוא, לבטח האסירים המופקדים על המכונה נפלו גם הם מותשים על משכבם, מתפללים ששנתו תארך. אך הוא לא עמד לספק את מאווייהם. השכם בבוקר הוא לפת בחדווה את הידיה, החל לסובבה אט-אט, כדי לבשר לישותפיו שיום עבודה חדש בפתח, וכעבור דקות אחדות הוא כבר היה מיוזע ומאומץ מעבודה רבתי. חיטים. קמח. חיטים. קמח. אח... הוא ימתין ארבעים שנים, ובני משפחתו יראו לו גזירי עיתונים צהובים מיושן עם כותרות ענק: "אסיר אחראי על טחינת קמח של עיר שלמה"; "טוחן בלתי נדלה, בבית הסוהר"; "המושל שוקל להעניק אות כבוד למספק הקמח", ועוד כהנה וכהנה. בשמחתו הרבה על תפקידו החשוב, כבר הפסיק להתייחס לשמכתו כרכושו היחיד הראוי לכל משמר, ובעת שעור כף ידו התאדם ממאמץ

אכן, בעל "לחם הפנים" [חתנו של ה"מגן אברהם"] כותב (ק"א י"ד שס"ד ס"ד) כי במקרה של שריפת אנשים רח"ל, יש לטרוח ולהביא את האפר לקבורה, משום שאותה עצם נותרת שלמה [עיין בארוכה בשאלת יעב"ץ חלק ב' קס"ט, ששיטתו שונה].

דף טז/ב הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנים

מי הוא עני הראוי לקבל צדקה?

גמרתנו מספרת שירמיהו הנביא סבל מרורים מבני דורו, אשר לא אבו להשלים עם נבואותיו על אודות חורבנו הקרב של בית המקדש, ובעקבות כך הוא התפלל אל הקב"ה, שיזמן לפניהם עניים שאינם מהוגנים, כדי שהם לא יזכו לקבל את שכרה הרב של מצוות צדקה. מהרש"א (חיידושי אגדות) מבאר, שמאחר שמצוות צדקה מגינה על האדם מענשים שהיו עלולים להתרגש עליו עקב מעשיו הרעים, כמאמר הפסוק (משלי כא/ז) "מתן בסתר יכפה אף", ביקש ירמיהו למנוע מהם מצווה זו, כדי שישאו בעונש הראוי להם.

מיהו עני? במשנה (פאה פרק ח' משנה ח') מבואר, שאדם שיש לו מאתים זוז, שהוא סכום שניתן להתפרנס ממנו במשך שנה, אינו נחשב עני שראוי ליטול מתנות עניים, לקט, שכחה פאה וצדקה. בימינו, ערכם של מאתים זוז הוא כמה מאות שקלים, ואם נקבע מי הוא עני על פי סכום זה, כמעט שלא נוכל לקיים מצוות צדקה, שהרי אין לך אדם שאין ברשותו סכום זה. בנוסף לזאת, העניים בני ימינו אינם יוצאים לשדות מידי שנה כדי לזכות בלקט, שכחה ופאה כפי שנהגו העניים בתקופות קודמות, ולפיכך מקור פרנסתם הצטמק עם השנים.

אכן, "שולחן ערוך" (י"ד סימן רנ"ג ס"ב, עיין "ביאור הגר"א" ס"ק ו') פוסק, כי מאחר שבתקופתנו אין רווחת מצווה זו של מתנות עניים, כל אדם שאין לו ממון כדי מחייתו. הרי הוא עני הרשאי ליטול מן הצדקה. לדעת הפוסקים, אף אדם שיש לו די ממון כדי פרנסתו, אך אין לו היכן לגור, רשאי ליטול מן הצדקה לצרכי דיור (עיין רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ז' הלכה ד', ועיין עוד שו"ת "חתם סופר" י"ד סימן רל"ט, שו"ת "מנחת יצחק" חלק ח' סימן ע"ב). במהלך הדורות, בכל דור דור ישבו גדולי ישראל על המדוכה, וקבעו מהו הסכום הראוי לפרנסה מינימאלית. דוגמא לכך אנו מוצאים בשו"ת "חתם סופר" (שם), על אודות שריפה שכיילתה את בתיה של עיירה שלמה, והחתם סופר קבע בפרוטרוט מי נקרא עני הראוי לקבל צדקה: "שערנו לפי המקום והזמן, כל מי שפרנסתו בהלך וסבוב הכפרים ועיירות - די לו בסך ב' מאות זהובים מזומנים לפרנס עצמו".

מיהו עני שאינו הגון? עתה, אחר שאנו יודעים מיהו הנקרא עני, יש לדעת למה כיוונה גמרתנו באמרה, שישנם עניים שאינם מהוגנים. בעל "גליוני הש"ס" (בסוגייתנו) ובעל "מרומי שדה" (קידושין לו/ב) מבארים, כי "עני שאינו הגון" אינו רק עשיר המתחזה לעני, אלא גם עני שאינו הגון במעשיו. אמנם, לגבי עני שאינו הגון במעשיו כתב רבינו יונה (הובא בגליוני הש"ס שם), שאף שהנותן לו צדקה אינו זוכה לשכר רב, הרי הוא מקבל שכר מועט. משום כך מבאר בעל "מרומי שדה", שירמיהו ביקש מהקב"ה להכשיל את נותני הצדקה באנשים המתחזים לעניים, וכך הם לא יקבלו שכר כלל.

חכמתו של רבה של בריסק: מספרים על רבה של בריסק, הגרי"ז הלוי זצ"ל, שפעם אירע שאדם שביקש ממנו צדקה ונענה על ידו בסירוב מוחלט. כאשר נפנה מאסף הצדקה לדרכו, התעניינו מקורבי הגאון לפשר התנהגותו עם העני. הגאון השיב להם, כי עזותו של האיש ניכרה על פניו, והרי כתוב (משלי יח/כג): "תחנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות".

דף טז/ב שהושיבו ישיבה על קברו

היכן יש לומר קדיש בשעת האזכרה?

בסוגייתנו מסופר שלכבודו של חזקיהו מלך יהודה, יסדו על קברו ישיבה של תלמידי חכמים שעסקו בתורה.

כידוע, אסור לומר דברי תורה בבית הקברות, כי המתים אינם יכולים ללמוד תורה ולקיים מצוות, ולימוד תורה בקרבתם דומה ל"לעג לרש" (ברכות ג/ב, "שולחן ערוך" י"ד סימן שד"מ סעיף ט"ז). יש, איפוא, לברר, מדוע הותר לעסוק בתורה על קברו של חזקיהו המלך.

אכן, בעלי התוספות (ד"ה "שהושיבו") מבארים, שהקימו ישיבה במרחק ארבע אמות מקברו של חזקיהו, אך לא על קברו ממש. אולם, הרמ"ה (מובא ב"נימוקי יוסף" בסוגייתנו) סובר, כי כאשר הדבר נעשה לכבודו של המת, אין איסור בכך, וכדעתו נפסק להלכה ("בית יוסף" י"ד שם; שו"ע שם סעיף י"ז).

ההספד הראוי לכבוד המת: מטעם זה גם כתבו הפוסקים, שמותר לכלול דברי תורה בהספד על המת, משום שההספד הוא לכבודו (שו"ת רדב"ז חלק א' סימן רכ"ד). אמנם, הט"ז (סימן שד"ם ס"ק ה') מוסיף ואומר, כי על המספיד להקפיד שלא להאריך בהספד אלא לכבודו של המת, ועליו להמנע מדרשה ארוכה שנועדה להראות לעין כל את רוב חכמתו וכח פלפולו.

מעניין לציין כי לדעת מהרש"ל (הובא בש"ך י"ד סימן שס"ז ס"ק ג) גם "קדיש" לעילוי נשמת הנפטר אין לומר ליד הקבר, אלא במרחק של ארבע אמות ממנו. אמנם, מנהג העולם להקל בזה, כפי שכתב ה"מעבר יבוק" ("שפת אמת" סוף פרק כ"ט), משום שכל הנעשה לכבודו של הנפטר אינו נחשב כ"לעג לרש".

וחיכוך, היה מלפף את הידית בשמיכה הקדושה ומוסיף לטחון. הוא לא יאכזב את אלפי האנשים האוכלים מכף ידו.

היו אלה שנים טובות. בהגיעו לגיל שיבה הוא כבר לא היה מסוגל לעבוד במרץ ובזריזות שאפיינו אותו בצעירותו, עת נכנס לבית הסוהר אך הוא עדיין הקפיד למלא בכל יום שתיים עשרה שעות עבודה לכל הפחות. "איש לא ישכח אותי", הרהר לעצמו בפעם המי יודע כמה, כאשר שקשוק מפתחות נשמע וסוהר בישר לו בקול צונן כי בא יומו לצאת לחפשי.

"איש רב-חסד, נא ונא, בטרם אתה משחררני לדרכי, אנא קחני אל התא הסמוך, ברצוני לראות את "חדר הקמח".

הוא לא זכה לצאת לחופשי. לבו נדם במקום שבו הוא ראה בעיני רוחו את הריחים במשך ארבעים שנים. המראה האחרון שראה בימי חייו היה: בורג. בורג שהיה מחובר לידית שהוא סובב כל חייו... לא מכונה, לא חייטים ולא קמח. כלום.

★ ★ ★

איש אינו רוצה לטחון אוויר, לעשות כלום. **הבל** הבלים, אמר קהלת. הבל הבלים, הכל הבל! כל דבר שאינו קשור לרוחניות - הבל הבלים. בעולם השקר הדמיון פועל, אדם יכול לנווט את חזיונותיו למקומות הרצויים לו, אך כשמגיע הזמן לעבור צד, כל אחד רואה מה הוא פעל.

יהודי יקר! זה הזמן, תמיד הזמן, להצטרף לשיעורי תורה ולזכות לקבוע עיתים לתורה, עבורך ועבור הדורות הבאים. הנך מוזמן לפנות למוקד מאורות הדף היומי, לבירור על שיעור הקרוב לאזור מגוריך, ולסיוע בפתיחת שיעור חדש.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף טו/ב והנחש - הרי אלו מועדין

שלוחי מצווה

במסכת ברכות (לג/א) שנינו: אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק בתפילה.

הקשה רבי יוסף שאול נתנזון מלבוב:

אם נחש אינו מסוכן כל כך, מדוע נאמר בגמרתנו שנחש מועד לעולם?

חזר ויישב: מאחר שהלה עומד בתפילה - שלוחי מצווה אינן ניזוקין!... (שו"ת שואל ומשיב קמא א-טו).

דף כ/א הדר בחצר חבירו שלא מדעתו

העברת מקרר דרך המטבח של השכן

הגמרא בסוגייתנו דנה אם המתגורר בדירת חבירו בשעה שהלה נעדר ממנה - פטור מתשלום. להלכה נפסק ("שולחן ערוך" חו"מ סימן ש"ג סעיף ו') כדעת הסוברים שהוא פטור מתשלום, משום ש"זה נהנה וזה לא חסר". כלומר: מאחר שהדירה לא עמדה להשכרה, אין בעליה רשאי לטעון שהפסיד מכך שהתגוררו בה בהיותה פנויה.

הנחת ביצים אצל תרנגולת של השכן: בספרי הפוסקים מצויות דוגמאות רבות להלכה זו. החיד"א (ש"ת סימן ז') מספר על ראובן שהניח ביצים תחת תרנגולתו כדי שתדגור עליה, ולאחר מכן התגנב שמעון לחצירו של ראובן והוסיף חמש ביצים תחתיה. לאחר מכן תבע ראובן את חלקו באפרוחי שמעון, בטענה כי האפרוחים בקעו בזכות תרנגולתו, והוא זכאי לקבל חלק מן הרווחים. אולם החיד"א דחה את טענתו, משום שראובן לא הפסיד מאומה מכך שתרנגולתו דגרה גם על ביציו של שמעון.

בעלי התוספות בסוגייתנו (כ/ב ד"ה "הא איתנהית") מבארים, כי לכל הדעות, לכתחילה אין כופין על בעל הבית להעניק לאחרים רשות להשתמש בדירתו הריקה, משום שהתנגדותו של בעל הבית לכך אינה נחשבת כ"מידת סדום". בטעם הדבר מבאר הגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל (שיעורי בבא קמא סימן י"ט אות ג'), כי אדם מרגיש פגיעה בבעלותו כאשר נוטלים ממנו חפצים בלא הסכמתו, ולפיכך אין התנגדותו נחשבת כ"מידת סדום", משום שזהו מנהג בני אדם. אולם לאחר שכבר נעשה שימוש בדירתו, הרי זו "מידת סדום" לתבוע תשלום על כך, כאשר לא נחסר מאומה מממונו (עיי' "פני יהושע" בסוגייתנו). ברם, גם כלל זה, שאין כופין על אדם להרשות שימוש בממונו, נבחן בהגיון צרוף, וכל מקרה נבדק לגופו אם אומנם בעל החפץ יחוש פגיעה בבעלותו אם יכפו עליו לאפשר לזולת להשתמש בו, כפי שיבואר להלן.

העברת מקרר דרך המטבח של השכן: לפני שנים אחדות יהודי רכש מקרר חדש. כאשר ביקשו הסבלים להכניסו לדירתו התברר כי פתח ביתו צר, וגם פירוק דלת המקרר לא יאפשר את הכנסתו לתוך הדירה. בעלת הבית העלתה רעיון יצירתי, שהסבלים יכניסו את המקרר לדירת השכן שדלת ביתו רחבה דיה, ומשם יעבירוהו אל ביתם דרך חלון רחב שנשק לחלונם. כאשר הוצע הרעיון לבעל הדירה הסמוכה הוא התנגד בכל תוקף. לא הועילו בקשות השכנים ואיומי הסבלים, הלה נותר בשלו - "אצלי לא יכנס מקרר. נקודה".

הצבת פיגומים בחצר של הבניין הסמוך: מקרה נוסף אירע בבניין אחר, כאשר קבלן שעמד לשפץ דירה, ביקש להציב פיגומים לחודש ימים בחצר הבניין השכן. גם במקרה זה נתקל הקבלן בהתנגדות נמרצת של ועד הבית הסמוך, שסירב להתיר זאת.

שני המקרים הובאו לפני בתי דין, ובשניהם טענו התובעים, כי בעל המטבח וועד הבית נוהגים ב"מידת סדום". לעומתם טענו הנתבעים, כי נפסק להלכה שאין כופים על אדם להתיר לחבירו שימוש בחפציו, ודין "מידת סדום" אינו אלא לאחר מעשה, שאין לדרוש תשלום עבור שימוש שכבר נעשה.

מניעת מעבר ממטוסים: בתי הדין הכריעו בכל מקרה באופן שונה. הם הצדיקו את טענת וועד הבית אך דחו את עמדתו של בעל המטבח. שכן, כאשר מבקשים לכפות על אדם שיסכים להצבת פיגומים בחצירו לתקופה ארוכה, הרי זה שימוש ממושך בממונו, ואין בית הדין כופים זאת על אדם שחש כי בכך ניטלת ממנו בעלותו על ממונו (קובץ "שורת הדין" חלק ב' עמוד שכ"ג מהגר"מ פרבשטיין). אולם, בעל המטבח הסרבן אינו צריך לחוש כלל ועיקר כי נוטלים ממנו את ממונו, שהרי הזמן הדרוש להעברת המקרר דרך ביתו - מועט, ולפיכך, טענתו שאין כופין על מידת סדום לצורך שימוש בחפץ אינה קבילה ("עמק המשפט" חלק ג' סימן א'). מסיבה זו, אין אדם יכול למנוע מעבר של מטוסים מעל שדהו [באופן שאין נגרם לו נזק], למרות שאוויר השדה שייך לו, משום שמעשה שאנשים אינם רואים אותו כפגיעה בבעלותם, הרי זו "מידת סדום" להתנגד לכך.

הגמרא (לקמן פא/ב) גם אומרת ששלמה המלך תיקן שאדם רשאי לעבור בשדה חבירו בזמן שאינו עומדת לזריעה, למרות התנגדות הבעלים לכך, משום שבני אדם אינם מקפידים על כך.

נסא דברכתא

מעומקא דליבא
נשגור בזאת ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השרויה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשנו
הרה"ג ישראל להנר שליט"א
ביהכ"נ אהבה ורעות - רמת גן
לרגל הולדת הבן
הרה"ג יהודה מאיר קמרמן שליט"א
ביהכ"נ ברוך מרדכי - עכו
לרגל הולדת הבן
בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

שיעור דוגמא

אחינו בני ישראל!
ראשי קהילות, גבאים, ויהודים שרוח ה' פועמת
בקרבתם להגדיל תורה ולהאדירה,
המעוניינים להקים שיעור דף היומי בקהילתם
מוזמנים לפנות ל"מאורות הדף היומי"
לקיום שיעור דוגמא
מוקד הדף היומי: 11-33-20-1800
חזק, חזק ונתחזק!

אפשר להשיג

ספר "מאורות הדף היומי" כרך ה'
על מסכתות בבא קמא ובבא מציעא
מיטב הנידונים ההלכתיים, האקטואליים
והמרתקים, דף אחר דף, בספר עב כרס,
מבית "מאורות הדף היומי".

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות
ובמוקד "מאורות" טל: 151-500-700-1

לעילוי נשמת

מרת **חנה צירל וינדרבוים** ע"ה

ב"ר ישראל יעקב ז"ל

נלב"ע י"ד בטבת תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

מאורות הדף היומי

Main Office:

Wagman street 1

P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL

tel: +972-3-5775333

Fax: +972-3-7601020

E-mail:

meorot@meorot.co.il

משרד ראשי:

רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)

ת.ד. 471 בני-ברק

טל: 03-5775333

פקס: 03-7601020

אימייל:

לעילוי נשמת

הר"ר **מאיר הירש** ז"ל

ב"ר יהושע ז"ל נלב"ע כ' בטבת תשס"ח

תנצב"ה

הונצחה ע"י משפחת הירש שיחיו - אפרת

לעילוי נשמת

הרבנית **מאשה מרקוביץ** ע"ה

בת ר' נחום יואל הלוי ז"ל נלב"ע י"ט בטבת תשל"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידינו

הר"ר **צבי מרקוביץ** ומשפ' שיחיו